

Folklor

Górali Podhalańskich cz.2

materiał do nauki samodzielnej Pracowni Tradycji Polskiej
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krağ”
Pałac Młodzieży — Pomorskie Centrum Edukacji w Szczecinie
Grupa: Krağ, 28.10.2020 r.
Prowadzący: Artur Kotwas, Kapela

Plastyka ludowa

Pojęciem plastyki na Podhalu należy objąć nie tylko sztuki plastyczne sensu stricto, jak malarstwo i rzeźba, ale także bardzo rozwinięte zdobnictwo, w którym przejawiała się artystyczna wrażliwość górali. Zdobnictwo to dotyczyło w zasadzie wszystkich prawie wytworów z zakresu obróbki drewna, metalu, skóry, tkaniny.

Przeczytaj więcej:

<https://www.etnozagroda.pl/gorale-podhalanscy/plastyka-ludowa>

Rzemiosło

Podhale w powszechnej świadomości to region słynący z najwyższej próby wytworów ludowego rzemiosła. Stworzona w końcu XIX w. „legenda Tatr” opisywała górala jako człowieka nie tylko urodziwego, szlachetnego, ale obdarzonego nadzwyczajnymi talentami i artystycznym wyczuciem. Prawda jednak jest znacznie bardziej prozaiczna. Trudne warunki bytowania w nieurodzajnej podtatrzańskiej krainie spowodowały, że ludzie byli zmuszeni do zaspokajania niemal wszystkich swoich potrzeb samodzielnie. Biedne gospodarstwa nie dawały wystarczających podstaw egzystencji, toteż koniecznym stało się znalezienie dodatkowych źródeł zarobkowania. Poświadczają to dziewiętnastowieczne prace etnograficzne Ludwika Kamińskiego i Oskara Kolberga.

Przeczytaj więcej:

<https://www.etnozagroda.pl/gorale-podhalanscy/rzemioslo>

Tańce Górali
Podhalańskich

cz.1 Taniec góralski

Najstarsze źródła, w których znajdują się wzmianki dotyczące tańców góralskich pochodzą z połowy XIX wieku. Jednego z pierwszych opisów tańca dokonał w 1845 roku, geolog, kartograf i krajoznawca Ludwik Zejszner (1805-1871) we wstępie do zbioru, pt.: Pieśni ludu Podhalan, czyli górali tatrowych polskich. Podczas swojego pobytu na Podhalu badacz zauważył, że: „Taniec zupełnie właściwy Podhalanom różni się od tańców właściwych mieszkańcom równin: zbliża się do słowackiego. Piękny, rosły chłopak, w opiętych białych spodniach, zrzuciwszy gunię występuje nasuwa środek izby i zaczyna taniec przebierając nogami w najrozmaitszy sposób: skacze i tupie, czasem poświstuje i wykrzykuje. Jedna albo dwoje dziewcząt krokami drobnymi tańczą wokoło mężczyzny popisującego się na środku izby: to zbliżają się do niego, to znów oddalają. Muzyka towarzysząca na skrzypcach, nie należy do zbyt przyjemnych. Monotonna jest i melancholiczna; a gdy nadejdą szybsze akordy, wtedy chłopak porywa zwinną tancerkę i wykręca ją z niewymowną prędkością.

Zebrani w karczmie przypatrują się: chwałą zwinność, weselą się, piją lub namawiają dziewczęta do przyszłego tańca. Jest to raczej popisywanie się, a nie taniec ogólny”. Według Włodzimierza Kotońskiego „opis ten wskazuje, że taniec góralski miał formę wysoko rozwiniętą, niewiele różniącą się od współczesnej, a proces kształtowania się tańca musiał przypadać na poprzednie stulecia, ale nie wcześniej jak na wiek XV. Liczne pokrewieństwa z innymi tańcami spotykanymi w Karpatach oraz te same melodie taneczne do góralskiego wskazują na jego związek z kulturą wołoską”. Kazimierz Moszyński (1887-1959) etnograf i wybitny znawca kultury ludów słowiańskich zwrócił uwagę na archaiczną formę tańca mężczyzny z kobietą bez kontaktu (jakkolwiek ujęcie jest tylko przelotne), o charakterze improwizacyjnym i wybitnie popisowym. Badacz w rozdziale o tańcach góralskich analizuje genezę i porównuje go z innymi tańcami na terenie Karpat.

Najbardziej charakterystycznymi tańcami dla regionu Podhala są góralski i zbójnicki. Całością tańca nazywamy cykl od trzech do ośmiu figur, wykonywanych przez tę samą grupę tancerzy i zakończoną zwyrtniem, figurą – część tańca pomiędzy jedną a drugą przyśpiewką składającą się z kilku motywów tanecznych (zasadniczego i pobocznych). Motyw taneczny to część tańca o określonym wyrazie ruchowym, która może być wykonywana za pomocą jednego kroku tanecznego.

Przeczytaj więcej:

<https://www.etnozagroda.pl/gorale-podhalanscy/tance-goacute-rali-podhalanskich>

Tańce Górali
Podhalańskich

cz.2 Taniec zbójnicki

Zbójnicki był prawdopodobnie tańcem pasterskim. Według niektórych badaczy pochodzenie tego tańca jest zapewne wołosko – ruskie. Wskazuje na to rozpowszechnienie tego tańca w czasach najsilniejszych migracji wołoskich na tereny słowackie i polskie oraz pokrewieństwo ze współczesnymi odmianami tańców ukraińskich [...]. Cały taniec składa się z sześciu do dziesięciu figur, z których pierwsza *ozwodny* stanowi wstęp, a ostatnia (krzesany i zielona) zakończenie. Taniec zbójnicki wykonywany jest wyłącznie przez mężczyzn (od 4 – 12 osób), którzy trzymając *ciupagi* w ręku wykonują poszczególne motywy taneczne poprzedzane przyśpiewkami. Prowadzącym taniec jest starszy zbójnik (harnaś) który podaje komendy do *zbyrku*, rzucania i podnoszenia ciupag oraz do wyskoku. Od niego zależy długość trwania motywów tanecznych, ilość przysiadów, kolejność figur. Podstawowym rysunkiem tanecznym jest koło otwarte, w którym wszyscy wykonują te same ruchy. Na wezwanie harnasia, tancerze wychodzą, ustawiają się przed muzyką i śpiewają przyśpiewkę, rozpoczętą przez jednego dobrze śpiewającego tancerza. W czasie śpiewu przestępują z nogi na nogę, potrząsając od czasu do czasu ciupagami. Następnie krokiem *ozwodnym* formują koło.

**Elementy tańca
zbójnickiego:**

1. Marsz
2. Zbyrk
3. Przysiady bez ciupag
4. Przysiady z klaskaniem w dłonie
5. Przysiady na boki
6. Przysiady na cztery strony
7. Przysiady z wyklaskiwaniem po piętach
8. Przysiady z krzesaniem
9. Hajduk
10. Wyskok
11. Przysiady z przekładaniem ciupagi pod nogą
12. Przysiady z chwytem ciupagami
13. Przysiady ze zbijaniem ciupagami
14. Krzesany i „zielona”

Przeczytaj więcej:

<https://www.etnozagroda.pl/gorale-podhalanscy/tance-goacute-rali-podhalanskich>

Muzyka

1. Nuty podhalańskie - Wprowadzenie: część 1

<https://www.youtube.com/watch?v=hPOYWpQfD3c>

2. Nuty podhalańskie - Wprowadzenie: część 2

https://www.youtube.com/watch?v=s72-HU9mKMU&list=PLaAlGgnYCIMzgwve_NhA3cNUGSnAneAB

3. Nuty do tańca część 1: <https://www.youtube.com/watch?v=qOSp1Kyq4xw>

4. Nuty do tańca część 2: <https://www.youtube.com/watch?v=RN5DNtXasRA>

5. Nuty wierchowe i zbójnickie https://www.youtube.com/watch?v=R0rAjGtm_ZQ

6. Nuty sabałowe i duchowe <https://www.youtube.com/watch?v=wURlkBH06Dw>